

KATARIINA MÄKINEN

TASA-ARVON POLITIIKKA TALOUSKURIN AIKAKAUDELLA

Kantola, Johanna, Koskinen Sandberg, Paula ja Ylöstalo, Hanna (toim.) *Tasa-arvopolitiikan suunnanmuutoksia. Talouskriisistä tasa-arvon kriiseihin*. Gaudeamus. 328 s.

Johanna Kantolan, Paula Koskinen Sandbergin ja Hanna Ylöstalon toimittama kokoelmateos *Tasa-arvopolitiikan suunnanmuutoksia* ottaa tavoitteekseen kuvata ja analysoida tasa-arvopolitiikan tilannetta 2020-luvun Suomessa. Vaikka tasa-arvopolitiikka näkökulmana saattaa äkkiseltään vaikuttaa melko rajatulta, eri lukujen kautta avautuu hyvinkin moniulotteinen kuva suomalaisen yhteiskunnan valtasuhteisiin ja niiden vaikutuksiin. Kyse onkin tasa-arvopolitiikan lisäksi myös tasa-arvon politiikasta, jossa huomion kohteena ovat esimerkiksi sukupuoleen ja tasa-arvoon liittyvät kamppailut sekä muutokset feministisen politiikan suhteessa valtioon.

Kirjan vahvana juonteena ja myös motivaationa on ajatus suunnanmuutoksesta, joka konkreettisimmin piirtyi näkyviin Juha Sipilän hallituskaudella mutta jonka juuret ovat 1990-luvun talouskriisissä ja sitä seuranneessa hyvinvointivaltion murroksessa. Suomalaista feminismiä ja tasa-arvopolitiikkaa on luonnehtinut tiivis yhteys valtioon. Tasa-arvon tavoitteita on pyritty edistämään ”virallisten väylien kautta”, yhteistyössä poliittisten ja hallinnollisten toimijoiden kanssa. 1990-luvulta alkanut talouskuripolitiikka, uusliberalisointuminen, kilpailukyvyyn korostaminen ja näihin liittyneet hallinnon muutokset ovat siten osuneet myös feministisen politiikan ytimeen. Taloudelliset reunaehdot ovat alkaneet mää-

rittää politiikan tekemisen ehtoja ja mahdollisuuksia, jolloin myös ymmärrys tasa-arvosta on kaventunut ja feministisen politiikan tekeminen vaikeutunut. Tätä yhteiskunnallisten suhteiden murrosta kirjassa valotetaan useasta eri kulmasta. Anna Elomäki, Johanna Kantola ja Hanna Ylöstalo kuvaavat eri luvuissa, kuinka hyvinvointivaltion suunnanmuutos on vaikuttanut tasa-arvopolitiikan toimijoihin ja toiminnan mahdollisuuksiin niin Suomessa kuin EU-tasollakin. Miikaeli Kylä-Laakso, Paula Koskinen Sandberg ja Ville Kainulainen avaavat luvuissaan nykyisen työmarkkinapolitiikan vaikutuksia pienipalkkaisiin, julkisella sektorilla työskenteleviin naisiin sekä prekariin yksityisen palvelutyön ammattiyhdistysaktiiveihin. Helena Hirvonen, Laura Mankki, Iris Lehto ja Eeva Jokinen kirjoittavat ”hyvinvointityön” ja ammatillisen toimijuuden muutoksista tunteita hyödyntävän biokapitalismin kontekstissa. Vaiva-kollektiivi kirjoittaa uusliberaalin, kuluttajuuteen ja valinnanvapauteen perustuvan hoivapolitiikan tuhoisuudesta.

Toinen kirjan keskeinen juonne liittyy ymmärrykseen tasa-arvosta ja siitä käytyihin kamppailuihin. Yhteiskunnallinen murros on jättänyt monet perinteiset toimijat, esimerkiksi poliittiset naisjärjestöt, aseettomiksi ja jopa lamaantuneiksi, kuten Anna Elomäki, Johanna Kantola, Anu Koivunen ja Hanna Ylöstalo kuvaavat. Tasa-arvon kentälle on ilmestynyt uusia toimijoita, jotka ovat myös haastaneet totuttuja käytäntöjä ja ymmärryksiä. Samalla toimintatavat ovat osittain siirtyneet kabineteista kaduille ja sosiaaliseen mediaan, ja feministinen politiikka on ottanut etäisyyttä valtioon. Toisaalta, kuten Johanna Niemi lu-

vussaan kuvaa, kansalaisyhteiskunnan toimijat ovat löytäneet uusiakin yhteyksiä valtiolliseen politiikkaan esimerkiksi kansalaisaloitteiden kautta. Kirjan kirjoittajista Elomäki, Kantola, Koivunen ja Ylöstalo ovat aktivoituneet tutkijoina Sipilän hallitusohjelman sukupuolivaikutusten kritisoinnissa. Heidän kokemuksensa kertovat toisaalta uusista toiminnan ja vaikuttamisen mahdollisuuksista, toisaalta siitä kuinka vaikeaa tasa-arvokysymyksiä on tällä hetkellä artikuloida muuten kuin kilpailukyky- ja tehokkuusajatteluun sitoutuen.

Transpolitiikka on tuonut kysymyksen sukupuolen moninaisuudesta ja transihmisten oikeuksista osaksi sukupuolesta ja tasa-arvosta käytävää keskustelua. Nina Järviö kirjoittaa translain uudistamiseen liittyvästä kamppailusta ja laajemmin transaktivismista Suomessa, ja viittaa myös niihin hankauksiin, joita sukupuolen moninaisuudesta lähtevä liike aiheuttaa suhteessa perinteisempään, naisista ja miehistä puhuvaan tasa-arvopolitiikkaan.

Sukupuolen moninaisuuden lisäksi myös antirasismista on tullut tärkeä osa uuden sukupolven feminististä aktivismia. Äärioikeistolaisen politiikan ja populismin nousu on korostanut antirasismia ja antifasismia merkitystä. Toisaalta feministisen aktivismin kääntöpuolena naisten oikeuksia on myös julkisuudessa käytetty nationalistisen ja rasismin politiikan oikeuttamiseen, kuten Veronika Honkasalo ja Titus Hjelm kirjoittavat. Suomen ulkopoliittikan lähistoriaa perkaavat Marjaana Jauhola ja Minna Lyytikäinen puolestaan toteavat Timo Soinin esiintyneen samaan aikaan naisystävällisenä ulkoministerinä ja hyökänneen feminististä politiikkaa vastaan kotimaassaan. Äärioikeistolaisen politiikan ja tasa-arvopolitiikan suhde ei olekaan yksiselitteinen. Käsitteet tasa-arvosta ovat sidoksissa nationalismiin (”Suomi tasa-arvon mallimaana”), ja siten ne voivat toimia myös resursseina antifeministiselle, rasisiselle politiikalle.

Feministisen toiminnan ja toimijuuden kenttä on jännitteinen ja niin on myös feministisen tutkimuksen. Luinkin tätä kirjaa

myös eräänlaisena pysäytyskuvana siitä, miltä tasa-arvon tutkimuksen politiikka nyt näyttää. Tällä tavoin tarkasteltuna hahmottuu kaksi isoa perinteistä tutkimuksen aluetta: tasa-arvopolitiikka ja työmarkkinapolitiikka, joita kumpaakin kirjassa käsitellään laajasti syvälle menevällä, monipuolisella otteella. Näiden aiheiden lisäksi kirjassa nostetaan eri yhteyksissä esiin kysymyksiä rasismista, valkoisuudesta ja maahanmuuttajien tilanteesta. Rodullistamiseen liittyvät sarron ja eriarvoisuuden muodot ovat tulleet selkeäksi kohteeksi paitsi feminististä aktivismissa myös tasa-arvon tutkimuksessa. Sukupuolen moninaisuus taas ei kovin monessa luvussa nouse esiin. Vaikuttaakin siltä, että transpolitiikan asettuminen osaksi tasa-arvopolitiikkaa on vasta alussa paitsi poliittisella myös tutkimuksellisella kentällä.

Pysäytyskuvana kirja on myös oivallinen läpileikkaus hetkestä, jolloin talous ja talouspolitiikka ovat nousseet voimalla tasa-arvopolitiikan ja tutkimuksen agendalle. Elomäki ja Ylöstalo sekä Kylä-Laakso nostavat luvuissaan esiin sekä politiikan taloudellistumisen että vuonna 2007 alkaneen talouskriisin ja sitä seuranneen talouskuripolitiikan sukupuolittuneet vaikutukset. Erityisesti Sipilän hallituksen pienituloisiin naisiin osuneen leikkausepolitiikan voi ajatella synnyttäneen vastavoimana keskustelun talouspolitiikan sukupuolivaikutuksista ja feministisestä otteesta talouteen. Tasa-arvopolitiikan kautta on pyritty politisoimaan taloutta uudella tavalla ja haastamaan perinteisen taloustieteen sukupuolisokeutta.

Kirjan perusteella tämänhetkinen feministinen tasa-arvopolitiikka ja tutkimus ei taloudesta puhuessaan kuitenkaan puhu kapitalismista. Tämä on kiinnostavaa, sillä kapitalismikritiikki on viimeisen vuosikymmenen aikana tehnyt paluun yhteiskuntatieteellisiin ja myös feministisiin keskusteluihin, mikä näkyy kirjassakin viittauksina biokapitalismiin. Keskustelu tasa-arvosta ja talouspolitiikasta pysyttelee kuitenkin uusliberalismin ja politiikan taloudellistumisen kehityksessä. Kyseessä saattaa tulla strateginenkin valinta, kun tavoitteena on

päästä vuoropuheluun talouspolitiikan ja taloustieteen toimijoiden kanssa. Uusliberalismin käsitteellinen kehys ehkä ohjaa analyysia enemmän murroskohtien ja muutosten tarkasteluun, kun taas kapitalismin käsite korostaisi jatkuvuutta ja kysymystä siitä, missä määrin kapitalismissa voi koskaan olla tasa-arvoa.

Mietin lukiessani myös, millä tavoin luokka voisi tulla mukaan tasa-arvopoliittisiin keskusteluihin rodullistamisen ja sukupuolen moninaisuuden kysymysten rinnalle. Käsillä olevassa kirjassa luokasta ja sen merkityksestä puhutaan hyvin vähän. En pidä tätä sinänsä puutteena, koska analyysi on muutoin niin rikasta ja monet eri näkökohdat huomioivaa. Kuitenkin mietin, voisiko luokan ottaminen mukaan tasa-arvotutkimukseen analytyttisenä käsitteenä ja sen tarkastelu yhdessä sukupuolen kanssa tuoda näkyviin myös sellaisia yhteiskunnallisia jatkuvuuksia ja sinnikkäitä eriarvoisuuden muotoja, joita pelkkä taloudellisen eriarvoisuuden tai työmarkkina-aseman jäljittäminen ei vielä tavoita. Luokan ja sukupuolen suhteiden näkökulmasta kirjassa esitetty tärkeä työmarkkina- ja palkkapolitiikan analyysi asettuu osaksi historiallista jatkumoa, jossa luokkaan liittyvät poliittiset kamppailut sivuuttavat sukupuolittuneen eriarvoisuuden ja pahimmillaan voimistavat sitä.

Ollakseen näin monen kirjoittajan kokoelmateos *Tasa-arvopolitiikan suunnanmuutoksia*

muodostaa hämmästyttävän johdonmukaisen ja toimivan kokonaisuuden. Eri luvut tukevat toisiaan, ja samat ydinhavainnot ja analyysit toistuvat hieman eri muodoissaan eri konteksteissa. Kirjan kahdesta juonteesta ensimmäinen on mielestäni vahvempi. Hyvinvointivaltion muutosten analyysissa päästään syvemmälle kuin tasa-arvon kamppailuissa, joiden suhteen ote on paikoin enemmänkin kuvaileva, ehkä hieman varovainenkin. Kokonaisuutena käsillä on kuitenkin hieno ja tärkeä analyysi ja ajan kuva. Sen soisi löytävän tiensä myös niiden tutkijoiden ja politiikan toimijoiden pöydälle, joille tasa-arvo edelleen näyttääytyy triviaalina tai muusta yhteiskunnallisesta keskustelusta irrallisena kysymyksenä.

Luettuna tässä yhteiskunnallisessa tilanteessa *Tasa-arvopolitiikan suunnanmuutoksia* myös varoittaa kriisin varjolla tehtävän politiikan vaikutuksista. Sekä 1990- että 2000-luvulla talouskriisin jälkeen on tehty naisten ja vähemmistöjen asemaa heikentävää politiikkaa. Kuten kirjassa korostetaan, kyse ei ole sattumasta tai kriisin itsensä vaatimuksista vaan pidemmistä jatkumoista politiikassa. Koronakriisi on jo itsessään osunut ennestään heikoilla oleviin. Nähtäväksi jää, pystytäänkö kriisin jälkeen irtautumaan menneiden vuosikymmenien eriarvoistavasta ja sukupuolivai- kutuksiltaan tuhoisasta politiikasta.